

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده ادبیات فارسی و زبانهای خارجه
گروه آموزشی زبان شناسی همگانی و آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان

پایان نامه
برای دریافت درجه دکتری
در رشته زبان شناسی همگانی

موضوع:
بازنمود ذهنی فعل در زبان فارسی به هنگام درک شنیداری جمله

استاد راهنما:
خانم دکتر شهلا رقیب دوست

استادان مشاور:
خانم دکتر ویدا شفاقی
خانم دکتر گلناز مدرسی قوامی

نگارش:
معصومه مهرایی

تیر ماه ۱۳۸۹

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده ادبیات فارسی و زبانهای خارجه
گروه آموزشی زبان شناسی همگانی و آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان

پایان نامه
برای دریافت درجه دکتری
در رشته زبان شناسی همگانی

موضوع:
بازنمود ذهنی فعل در زبان فارسی به هنگام درک شنیداری جمله

استاد راهنما:
خانم دکتر شهلا رقیب دوست

استادان مشاور:
خانم دکتر ویدا شقاقی
خانم دکتر گلناز مدرسی قوامی

نگارش:
معصومه مهرابی

تیر ماه ۱۳۸۹

قدردانی

جا دارد که در آغاز سخن از عزیزانی تشکر نمایم که پشتیبانی بی دریغشان نگارش این پژوهش را میسر ساخت:

از پدر، مادر و همسر به خاطر فضایی که برای انجام چنین تحقیقی فراهم ساختند، سپاسگزارم.

وظیفه خود می دانم که از استادان گرانقدر سرکار خانم دکتر شهلا رقیب دوست به عنوان استاد راهنما، سپاسگزار باشم، که اگر حمایت‌های بی دریغشان نمی بود، بی شک تدوین این اثر به انجام نمی رسید. همچنین از خانم دکتر ویدا شقاقی و خانم دکتر گلناز مدرسی قوامی به عنوان اساتید مشاور سپاسگزارم.

در طول تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری در دانشکده ادبیات و زبانهای خارجه دانشگاه علامه طباطبایی از دانش استادانم به ویژه جناب آقای دکتر محمد دبیر مقدم، جناب آقای دکتر سید علی میرعمادی، جناب آقای دکتر کورش صفوی بهره های فراوان برده ام.

همچنین از عزیزانی تشکر و قدردانی می نمایم که یاری خردمندانه آنها در تدوین این پژوهش بسیار مؤثر بود، به ویژه لوئیس شاپیرو که با راهنمایی های علمی خود در پیکربندی طرح پژوهش نقش ویژه ای داشته است، جناب آقای معین شهبازی که برنامه نرم افزاری را به نگارش درآوردند، جناب آقای مهدی شهبازی و مهدی ترکمان که داده های پژوهش را مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار دادند و دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان، مرکز نهادی که به عنوان آزمودنی های پژوهش در اجرای آزمون‌ها ما را یاری رساندند.

فرم گردآوری اطلاعات پایان نامه ها
کتابخانه مرکزی دانشگاه علامه طباطبائی

عنوان: بازنمود ذهنی فعل در زبان فارسی و پردازش شنیداری جمله	
نویسنده: معصومه مهرابی	
مترجم:	
استاد راهنما: سرکار خانم دکتر شهلا رقیب دوست استادان مشاور/ استاد داور: خانم دکتر ویدا شقاقی، خانم دکتر گلناز مدرسی قوامی / آقای دکتر محمد دبیرمقدم، خانم دکتر شهین نعمت‌زاده	
کتابنامه: در پایان آمده است	واژه نامه: در پایان آمده است
نوع پایان نامه: بنیادی ☐ کاربردی ☐ توسعه ای ☐	
مقطع تحصیلی: دکتری	سال تحصیلی: ۸۹-۱۳۸۸
محل تحصیل: تهران	نام دانشگاه: علامه طباطبائی دانشکده: ادبیات و زبانهای خارجی
تعداد صفحات:	گروه آموزشی: زبان شناسی و آموزش زبان فارسی
کلید واژه ها به زبان فارسی: پردازش، تصمیم گیری واژگانی، درک شنیداری، بازنمود ذهنی، زمان واکنش	
کلید واژه ها به زبان انگلیسی: Processing, lexical decision, listening comprehension, mental representation, reaction time	

چکیده

الف: موضوع و طرح مسئله (اهمیت موضوع و هدف):

چگونگی پردازش زبانی از جمله مباحث مهم و اصلی در روانشناسی زبان است. محققان این حوزه با به کار بستن روش‌های تجربی مختلف در جستجوی آن هستند که بدانند دقیقاً به هنگام فعالیت‌های مختلف زبانی چه اتفاقی در ذهن می‌افتد و این فعالیت‌ها هر کدام چه فرایندهایی را شامل می‌شوند و تابع چه ساز و کارهایی هستند. در این رابطه، تحقیقات گسترده‌ای درباره نحوه پردازش اطلاعات و مقوله‌های مختلف زبانی در چند دهه گذشته صورت گرفته است تا وجود الگوهای مشترک و متفاوت پردازش در زبان‌های گوناگون را مورد بررسی و تحلیل قرار دهند. در راستای این هدف، بررسی فرایندهای دخیل در پردازش فعل به هنگام درک شنیداری جمله در زبان فارسی موضوع مورد نظر رساله حاضر است. این پژوهش به این سؤال اصلی می‌پردازد که روش‌های تجربی در روانشناسی زبان چه کمکی به روشن شدن ماهیت بازنمود ذهنی افعال یک زبان می‌کند. هدف مورد نظر این پژوهش نیز این بوده است که میزان نقش آفرینی اطلاعات واژگانی معنایی و نحوی را با استفاده از رویکردی تجربی روشن سازیم و اطلاعات مفیدی در مورد مبانی نظری ساختار واژگان و ماهیت بازنمود واژگانی افعال در زبان فارسی ارائه کنیم، به طوری که یافته‌های این تحقیق در ترسیم و ارائه انگاره‌های پردازش زبان طبیعی بتواند مورد استفاده قرار گیرد.

ب. مبانی نظری شامل مرور مختصری از چهارچوب نظری و پرسشها و فرضیه‌ها:

چهارچوب نظری اتخاذ شده در این تحقیق، چهارچوب مورد نظر شاپیرو و همکاران در پژوهش‌های مربوط به سال‌های ۱۹۸۷، ۱۹۸۹، ۱۹۹۰ و ۱۹۹۳ است که به لحاظ مبانی نظری در روانشناسی زبان در قالب دیدگاه پردازشی و از لحاظ زبان شناختی در قالب نظریه حاکمیت و مرجع‌گزینی جای می‌گیرند. این پژوهش‌ها عمدتاً بر مبنای پردازش برخط و ارائه تکالیف اولیه و ثانویه و با استفاده از الگوی گزینش واژگانی چندحسی صورت گرفته‌اند و شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز بر مبنای محاسبه زمان واکنش آزمودنی‌ها بوده است. در تحقیق حاضر پرسش‌های زیر مورد نظر هستند:

۱- در مدخل واژگانی افعال در زبان فارسی چه اطلاعات معنایی (مشخصاً درباره ساختار موضوعی و تعداد مشارکان) و چه نوع اطلاعات نحوی (مشخصاً درباره قالب زیرمقوله‌ای و تعداد متمم‌های مورد نیاز هر فعل) وجود دارد؟

۲- اگر هر دو نوع این اطلاعات وجود دارند، کدام یک در پردازش فعل ضروری‌تر و مؤثرترند؟

۳- آیا هرچه مدخل واژگانی فعل پیچیده‌تر باشد (یعنی احتمالات ساختار موضوعی و قالب زیرمقوله‌ای فراوان‌تری را داشته باشد)، آزمودنی در انجام تکلیف ثانویه که همان تصمیم‌گیری واژگانی است با تأخیر بیشتری پاسخ خواهد داد؟

۴- آیا همه امکانات ساخت موضوعی و قالب زیرمقوله‌ای یک فعل به هنگام پردازش فعل فعال می‌شوند؟

۵- آیا ساختار نحوی جمله یا ساختارهای نحوی یا واژه‌هایی خاص که جمله در قالب و به واسطه آن‌ها

پدیدمی آید که در تحقیق حاضر شامل جملات ساده و مرکب می‌شود، در فعال‌سازی یکی از احتمالات ساختار موضوعی و قالب زیرمقوله‌ای مؤثر است؟

فرضیه کلی تحقیق حاضر این است که هر چه احتمالات و امکانات ساخت موضوعی و قالب زیرمقوله‌ای یک فعل در فارسی بیشتر باشد، پیچیدگی فعل بیشتر، مدخل واژگانی آن غنی‌تر و تأخیر در پاسخ‌دهی به فعالیت ثانویه بیشتر خواهد بود. بنابراین، فرضیه‌های متناظر با پرسش‌ها عبارتند از:

۱- در مدخل واژگانی افعال در زبان فارسی، هم اطلاعات معنایی درباره ساختار موضوعی و تعداد مشارکان معنایی افعال و هم اطلاعات نحوی درباره قالب زیرمقوله‌ای و تعداد متمم‌ها وجود دارد.

۲- اطلاعات معنایی در پردازش فعل‌ها مؤثرتر و ضروری‌ترند.

۳- هرچه مدخل واژگانی فعل پیچیده‌تر باشد، آزمودنی در انجام تکلیف ثانویه با تأخیر بیشتری به آن‌ها پاسخ خواهد داد.

۴- همه احتمالات ساختار موضوعی و قالب زیرمقوله‌ای یک فعل بسیط متعدی به هنگام پردازش فعل فعال می‌شوند.

۵- ساختار نحوی جمله که در تحقیق حاضر شامل جملات ساده و مرکب می‌شود، در فعال‌سازی یکی از احتمالات ساختار موضوعی و قالب زیرمقوله‌ای مؤثر نیست.

پ. روش تحقیق شامل تعریف مفاهیم، روش تحقیق، جامعه مورد مطالعه، نمونه‌گیری و روشهای نمونه‌گیری، ابزارهای اندازه‌گیری، نحوه اجرای آن، شیوه گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها:

یکی از روش‌های مطالعه پردازش برخط زبان استفاده از روش تصمیم‌گیری واژگانی چندحسی است. از طریق این روش می‌توان پردازش جمله را به روشی نشان داد، چراکه تکالیف موجود در این روش به پردازش لحظه‌به‌لحظه جمله حساسند. روش این پژوهش نیز همان روش تصمیم‌گیری واژگانی چندحسی است که در آن از دو حس شنیداری و دیداری به طور همزمان و در قالب دو تکلیف گوش‌دادن به قصد درک معنی جملات و تصمیم‌گیری واژگانی استفاده می‌شود. روش مذکور چند ویژگی دارد که عبارتند از:

۱- جمله‌هایی که به دنبال بررسی چگونگی پردازش آن‌ها هستیم به شیوه شنیداری به آزمودنی‌ها ارائه می‌شوند. به آن‌ها گفته می‌شود که تکلیف اصلی آن‌ها گوش‌دادن به جمله هائی است که می‌شنوند.

۲- به آزمودنی‌ها گفته می‌شود که باید تکلیف دیگری را نیز انجام دهند و آن، اینکه در همان هنگام که به جمله گوش می‌دهند، درباره واژه بودن یا نبودن زنجیره‌ای از حروف که روی صفحه ظاهر می‌شود، تصمیم بگیرند.

۳- در پردازش جمله وقفه ایجاد نمی‌شود، حتی زمانی که به محرک دیداری می‌رسیم. همین نکته تفاوت این روش را با روش‌های دیگر مطالعه پردازش برخط جمله همچون کنترل و خواندن واژه‌به‌واژه نشان می‌دهد.

به منظور انجام چنین تحقیقی در زبان فارسی، ابتدا افعال بسیط را به دو دسته لازم و متعدی طبقه‌بندی کرده‌ایم. در این پژوهش، ملاک متعدی بودن افعال توانائی داشتن مفعول مستقیم از لحاظ نحوی و توانائی داشتن نقش و حالت کنش‌پذیر و یا کنش‌رو بودن از لحاظ معنایی است. برای هر کدام از دسته‌های

فعلی لازم و متعدی تعداد ۷۲ فعل بسیط در نظر گرفته ایم و آن‌ها را در دو دسته جمله ساده و مرکب قرار داده ایم. بنابراین، آزمونی کلی تدوین شده است که در آن نخست ۱۴۴ جمله دارای فعل لازم و ۱۴۴ جمله دارای فعل متعدی از نظر پردازشی مقایسه شده‌اند تا تفاوت پردازش جملات دارای فعل لازم و متعدی و یا به عبارت دیگر، تأثیر داشتن موضوع اضافه بر پردازش مشخص شود. در آزمون (۲) افعال متعدی را به ۵ طبقه تقسیم کرده ایم و برای هر طبقه ۱۲ مثال فعلی در نظر گرفته ایم. تفاوت این طبقات فعلی در تعداد احتمالات ساختار موضوعی و قالب زیرمقوله‌ای آنهاست. هدف از این آزمون این است که بدانیم کدام یک از این دو دسته ویژگی‌های باز نمودی در پردازش فعل نقش اساسی‌تری را دارا هستند. آیا افعالی که دارای احتمالات ساختار موضوعی کمتری هستند سریعتر پردازش می‌شوند و یا افعالی که دارای احتمالات قالب زیرمقوله‌ای کمتری هستند؟ در آزمون (۳) نیز به دنبال پاسخ به این سؤال هستیم که آیا تعداد احتمالات قالب زیرمقوله‌ای و ساختار موضوعی عامل تعیین‌کننده زمان پردازش فعل است و یا تعداد متمم‌ها و موضوع‌ها در هر احتمال. به این منظور، افعال متعدی دسته اول را (که تنها یک قالب زیرمقوله‌ای و یک ساختار موضوعی دارند، مانند "کشتن") با افعال متعدی دسته دوم (که دو قالب زیرمقوله‌ای و دو ساختار موضوعی دارند، مانند "فروختن") و افعال متعدی دارای موضوع سوم اجباری (مانند "افزودن") مقایسه کرده ایم. تعداد بیست آزمودنی ۲۰-۳۰ ساله دانشجوی سال دوم مقطع کاردانی و کارشناسی انتخاب کرده ایم و آن‌ها را به دو گروه ده نفری تقسیم کرده ایم. تفاوت این گروه‌ها در نوع محرک دیداری است که مشاهده کرده‌اند.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در سه آزمون (۱)، (۲) و (۳) بر مبنای زمان پاسخ دهی آزمودنی‌ها به محرک دیداری بوده است. این آزمون‌ها با استفاده از برنامه نرم افزاری DMDX اجرا شده‌اند که زمان واکنش آزمودنی‌ها را بر مبنای هزارم ثانیه و پاسخ‌های درست و غلط آن‌ها را محاسبه و ثبت نموده است. این برنامه بیشتر توسط روانشناسان شناختی و روانشناسان زبان برای تحلیل و ارزیابی جنبه‌های مختلف توانایی‌های شناختی و زبانی مورد استفاده قرار می‌گیرد. محرک‌های مورد استفاده در این تحقیق در فواصل زمانی معین و مناسب و از پیش تعیین شده‌ای به صورت برنامه نرم افزاری فارسی (در جایگاه پس از فعل مورد نظر) به آزمودنی‌ها ارائه شده‌اند. نتایج حاصل نیز با استفاده از روش‌های آماری مناسب و از طریق نرم افزار SPSS و آزمون ANOVA و آزمون t و F مورد محاسبه قرار گرفته است و نتایج با یه کارگیری برنامه‌های Word و Excel در قالب جدول‌ها و نمودارهایی ستونی نمایش داده شده‌اند.

ت. یافته‌های تحقیق:

تجزیه و تحلیل داده‌های این پژوهش نشان می‌دهد که در آزمون (۱) به علت تأثیر عامل تعداد مشارکان، میانگین زمان واکنش به جملات ساده دارای فعل لازم به‌طور معنی‌داری کمتر از زمان واکنش به جملات ساده دارای فعل متعدی شده است. همچنین، به علت تأثیر عامل تعداد گزاره‌ها بر امر پردازش، میانگین زمان واکنش به جملات ساده دارای فعل لازم به‌طور معنی‌داری از میانگین زمان واکنش به جملات مرکب دارای فعل لازم کمتر شده است. این وضعیت در مورد افعال متعدی نیز وجود دارد. علاوه بر این، به دلیل مؤثرتر بودن عامل تعداد گزاره‌ها نسبت به تعداد مشارکان، تفاوت معنی‌داری میان زمان واکنش به جملات مرکب دارای فعل

لازم و جملات مرکب دارای فعل متعدی دیده نشده است. همچنین، با توجه به یافته‌های حاصل از آزمون (۲) می‌توان گفت که متغیر نوع فعل از طریق عامل تعداد گزاره‌ها باعث شده است که میانگین زمان واکنش آزمودنی‌ها به جملات ساده به طور معنی‌داری کمتر از میانگین زمان واکنش آزمودنی‌ها به جملات مرکب شود. عامل تعداد احتمالات قالب زیرمقوله‌ای و ساختار موضوعی باعث معنی‌دار شدن تفاوت انواع مختلف فعل متعدی از یکدیگر در جملات ساده و مرکب شده است. نتایج تحلیل زمان واکنش آزمودنی‌ها در آزمون (۳) نیز بیانگر این نکته هستند که در جملات ساده میانگین زمان واکنش به جملات دارای افعال نوع اول و دوم به طور معنی‌داری کمتر از نوع سوم بوده است. این نکته نشان می‌دهد که تعداد متمم‌های اجباری باعث برابری زمان واکنش به جملات ساده دارای نوع اول و دوم و تفاوت آن دو از نوع سوم بوده است. اما در جملات مرکب تفاوت‌های معنی‌دار بین این سه نوع فعل از بین می‌رود. باز هم در اینجا، متغیر مستقل نوع جمله مؤثرتر از متغیر مستقل نوع فعل عمل کرده است. به بیان دیگر، در این آزمون نیز اثر عامل تعداد گزاره‌ها بیشتر از اثر عامل تعداد متمم‌های اجباری بر پردازش بوده است.

ث. نتیجه‌گیری و پیشنهادها:

به طور کلی با استناد به نتایج به دست آمده از سه آزمون پژوهش می‌توان پردازش جملات فارسی را در نمونه مورد مطالعه متأثر از عوامل زیر دانست:

۱- عامل «نوع جمله» به عنوان متغیر مستقل مستقیماً بر زمان پردازش افعال به هنگام درک شنیداری جمله مؤثر است و موجب تفاوت پردازشی جملات ساده از جملات مرکب در پیکره این تحقیق شده است.

۲- عامل «نوع فعل» به عنوان متغیر مستقل مستقیماً بر زمان پردازش افعال به هنگام درک شنیداری جمله مؤثر است، اما خود تحت تأثیر اطلاعات نحوی (تعداد متمم‌های مورد نیاز در مدخل واژگانی و تعداد احتمالات قالب زیرمقوله‌ای فعل) و اطلاعات معنایی (تعداد مشارکان مورد نیاز در مدخل واژگانی و تعداد احتمالات ساختار موضوعی فعل) قرار دارد.

۳- میزان اثرگذاری عامل نوع جمله بر زمان واکنش آزمودنی‌ها در این پژوهش، بیشتر از نوع فعل بوده است. توصیه می‌شود که محقق علاقمند به این حوزه در زمینه‌های فکری که در زیر به آن‌ها اشاره می‌شود، پژوهش کند:

۱- بررسی تفاوت پردازشی افعال کنشی و غیرکنشی در زبان فارسی.

۲- بررسی تفاوت پردازشی افعال ساده و مرکب با در نظر گرفتن متغیر مستقل بسامد در زبان فارسی.

۳- بررسی نحوه پردازش انواع مختلف افعال لازم در فارسی.

۴- بررسی نحوه پردازش انواع مختلف جمله‌های مرکب در زبان فارسی.

صحت اطلاعات مندرج در این فرم بر اساس محتوای پایان نامه و ضوابط مندرج در فرم را گواهی می‌نمایم.

نام استاد راهنما:

سمت علمی:

نام دانشکده:

رئیس کتابخانه:

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
پنج	فهرست شکل‌ها
شش	فهرست جداول‌ها
هفت	فهرست نمودارهای ستونی
۱	فصل اول : مقدمه
۲	۱-۱- مقدمه
۳	۲-۱- موضوع پژوهش
۸	۳-۱- روش پژوهش
۱۲	۴-۱- اهداف پژوهش
۱۲	۵-۱- پرسش‌های پژوهش
۱۳	۶-۱- فرضیه‌های پژوهش
۱۴	۷-۱- ضرورت و اهمیت پژوهش
۱۴	۸-۱- ساختار رساله
۱۵	۹-۱- اصطلاحات و مفاهیم کلیدی
۱۸	فصل دوم: مروری بر پیشینه مطالعات
۱۹	۱-۲- مقدمه
۱۹	۲-۲- روانشناسی زبان و معنی‌شناسی زبان
۱۹	۱-۲-۲- مروری بر پیشینه مطالعات روانشناختی
۲۱	۲-۲-۱-۱- دوره‌ی صوری‌گرائی
۲۲	۲-۲-۱-۲- دوره‌ی زبان‌شناسی
۲۳	۲-۲-۱-۳- دوره‌ی شناختی
۲۴	۲-۲-۱-۴- دوره‌ی علوم شناختی معاصر
۲۵	۲-۲-۲- تاریخچه مختصری از معنی‌شناسی واژگانی
۲۵	۱-۲-۲-۲- معنی‌شناسی پیش ساختگرایی
۲۶	۲-۲-۲-۲- معنی‌شناسی ساختگرایی و نوساختگرایی
۲۷	۳-۲-۲-۲- معنی‌شناسی زایشی و نوزایشی

۲۸۴-۲-۲-۲-۲ معنی‌شناسی شناختی
۲۹۳-۲-۲-۲ ارتباط روانشناسی زبان و معنی‌شناسی
۳۰۳-۲-۲ پردازش مقوله‌های دستوری
۳۳۱-۳-۲-۲ پردازش مقوله‌های دستوری اسم و فعل
۳۴۱-۱-۳-۲ دیدگاه روانشناختی
۴۵۲-۳-۲ سطوح میانی فعل
۴۶۱-۲-۳-۲ پردازش سطوح میانی فعل در تصویربرداری‌های عصبی
۴۹۲-۲-۳-۲ فراگیری سطوح میانی فعل
۵۴۳-۳-۲ پیشینه تحقیقات پیرامون موضوع تحقیق حاضر
۵۵۱-۳-۳-۲ روش برانگیختگی واژگانی چندحسی
۵۶۲-۳-۳-۲ روش تصمیم‌گیری واژگانی چندحسی
۶۵۴-۳-۲ زمان و پردازش‌های نحوی و معنایی
۶۸۴-۲ خلاصه و نتیجه‌گیری
۶۹ فصل سوم: مروری بر مبانی نظری
۷۰۱-۳ مقدمه
۷۰۲-۳ مبانی نظری در روانشناسی زبان
۷۰۱-۲-۳ زبان و ویژگی‌های آن
۷۱۲-۲-۳ یادگیری زبان
۷۵۳-۲-۳ ساختار عصبی مغز انسان در ارتباط با زبان
۷۵۱-۳-۲-۳ مقدمه
۷۵۲-۳-۲-۳ ساختار مغز
۷۷۴-۲-۳ رابطه زبان و مغز
۷۸۱-۴-۲-۳ دیدگاه جزء‌گرا
۷۹۲-۴-۲-۳ دیدگاه کل‌گرا
۸۰۳-۴-۲-۳ دیدگاه سازمان‌بندی عملکردی مغز
۸۲۴-۴-۲-۳ دیدگاه تکوینی
۸۲۵-۲-۳ پردازش
۸۳۱-۵-۲-۳ پردازش اطلاعات
۸۳۲-۵-۲-۳ پردازش زبان

۸۷ سیگنال‌های زبانی ۱-۲-۵-۲-۳
۹۰ پردازش سیگنال‌های گفتاری و نوشتاری ۲-۲-۵-۲-۳
۹۲ پردازش و حافظه ۳-۵-۲-۳
۹۵ دستیابی به واژگان ذهنی ۶-۲-۳
۹۵ واژگان ذهنی ۱-۶-۲-۳
۹۷ پردازش واژگانی ۲-۶-۲-۳
۹۸ انگاره جستجو ۱-۲-۶-۲-۳
۹۹ انگاره لوگوژن ۲-۲-۶-۲-۳
۱۰۱ انگاره کوهرت ۳-۲-۶-۲-۳
۱۰۲ انگاره پیوندگرا ۴-۲-۶-۲-۳
۱۰۴ ادراک پاره گفتارها ۷-۲-۳
۱۰۷ انگاره ترتیبی ۱-۷-۲-۳
۱۰۹ انگاره موازی ۲-۷-۲-۳
۱۱۴ مبانی نظری در زبان‌شناسی ۳-۳
۱۱۴ رابطه میان نحو و معنی شناسی ۱-۳-۳
۱۱۹ نظریه حالت فیلمور ۱-۱-۳-۳
۱۲۰ نظریه حاکمیت و مرجع‌گزینی ۲-۱-۳-۳
۱۲۲ نظریه تنایی جکندوف ۳-۱-۳-۳
۱۲۵ نظریه فرافکنی واژگانی ام. آی. تی. ۴-۱-۳-۳
۱۲۹ مبانی نظری رساله حاضر ۴-۳
۱۳۱ خلاصه و نتیجه‌گیری ۵-۳

فصل چهارم: روش‌شناسی ۱۳۲

۱۳۳ مقدمه ۱-۴
۱۳۴ نوع پژوهش ۲-۴
۱۳۴ روش پژوهش ۳-۴
۱۳۵ متغیرهای پژوهش ۴-۴
۱۳۶ جمعیت مورد مطالعه ۵-۴
۱۳۷ آزمون‌های پژوهش ۶-۴
۱۳۸ آزمون (۱) ۱-۶-۴
۱۴۰ آزمون (۲) ۲-۶-۴

۱۴۱	۴-۶-۳-آزمون (۳).....
۱۴۱	۴-۷-نوع و روش گردآوری محرک‌های پژوهش.....
۱۴۷	۴-۸-روال اجرای آزمون.....
۱۴۸	۴-۹-روش تجزیه و تحلیل داده‌ها.....
۱۵۰	۴-۱۰-مشکلات و تنگناهای تحقیق.....
۱۵۱	۴-۱۱-خلاصه و نتیجه‌گیری.....

فصل پنجم: تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش..... ۱۵۲

۱۵۳	۵-۱-مقدمه.....
۱۵۴	۵-۲-تجزیه و تحلیل داده‌های آزمون(۱).....
۱۶۶	۵-۳-تجزیه و تحلیل داده‌های آزمون(۲).....
۱۸۶	۵-۴-تجزیه و تحلیل داده‌های آزمون(۳).....
۱۹۸	۵-۵-خلاصه و نتیجه‌گیری.....

فصل ششم: بحث و نتیجه‌گیری..... ۱۹۹

۲۰۰	۶-۱-مقدمه.....
۲۰۱	۶-۲-مروری بر فصل‌های پیشین.....
۲۰۴	۶-۳-نتایج حاصل از عملکرد آزمودنی‌ها.....
۲۰۵	۶-۳-۱-آزمون (۱).....
۲۰۸	۶-۳-۲-آزمون (۲).....
۲۱۱	۶-۳-۳-آزمون (۳).....
۲۱۲	۶-۴-بحث و نتیجه‌گیری.....
۲۲۱	۶-۵-پیشنهادها.....

کتابنامه فارسی..... ۲۲۲

کتابنامه انگلیسی..... ۲۲۳

واژه‌نامه فارسی به انگلیسی..... ۲۳۴

واژه‌نامه انگلیسی به فارسی..... ۲۳۷

پیوست..... ۲۴۰

چکیده انگلیسی..... ۲۵۱

فهرست شکل‌ها

عنوان	صفحه
شکل ۳-۱- قطعه‌های مختلف مغز	۷۶
شکل ۳-۲- مراکز بروکا و ورنیکه برای گفتار شفاهی در دیدگاه جزء گرائی.....	۷۸
شکل ۳-۳- انواع زبان‌پریشی در نظر هد	۸۰
شکل ۳-۴- زنجیره گفتار.....	۸۶
شکل ۳-۵- صفحه انتقال زبان	۸۷
شکل ۳-۶- اجزای پردازش زبان	۹۰
شکل ۳-۷- طرح کلی حافظه فعال	۹۳
شکل ۳-۸- چهارچوب کلی روابط درون و بیرون واژگان	۹۶
شکل ۳-۹- الگوی جستجو	۹۹
شکل ۳-۱۰- اجزا و روابط الگوی لوگوژن.....	۱۰۰
شکل ۳-۱۱- شبکه پیوندگرا برای پردازش واژه.....	۱۰۳

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۱۱۲.....	۳-۱- طول زمان به کار رفته برای انجام تکلیف‌ها در پژوهش مارسلن-ویلسون و تیلر (۱۹۸۰).....
۱۵۶.....	۵-۱- میانگین زمان واکنش آزمودنی‌ها در آزمون (۱).....
۱۵۸.....	۵-۲- بررسی تفاوت میان میانگین‌های زمان‌های واکنش آزمودنی‌ها در آزمون (۱).....
۱۶۰.....	۵-۳- بررسی تأثیر متغیر مستقل نوع جمله بر زمان واکنش در جملات دارای فعل لازم در آزمون (۱).....
۱۶۱.....	۵-۴- بررسی تأثیر متغیر مستقل نوع جمله بر زمان واکنش آزمودنی‌ها در جملات دارای فعل متعدی.....
۱۶۲.....	۵-۵- بررسی تأثیر متغیر مستقل نوع فعل بر زمان واکنش در جملات ساده. آزمون (۱).....
۱۶۲.....	۵-۶- بررسی تأثیر متغیر مستقل نوع فعل بر زمان واکنش در جملات مرکب آزمون (۲).....
۱۶۳.....	۵-۷- بررسی تأثیر متغیر مستقل نوع فعل بر زمان واکنش در جملات ساده و مرکب به طور کلی.....
۱۶۴.....	۵-۸- خلاصه نتایج آزمون (۱).....
۱۷۰.....	۵-۹- میانگین زمان واکنش آزمودنی‌ها به جملات ساده در آزمون (۲).....
۱۷۲.....	۵-۱۰- بررسی معنی داری تفاوت زمان‌های واکنش آزمودنی‌ها به انواع فعل متعدی در جملات ساده آزمون (۲).....
۱۷۳.....	۵-۱۱- میانگین زمان واکنش آزمودنی‌ها به جملات مرکب در آزمون (۲).....
۱۷۵.....	۵-۱۲- بررسی معنی داری تفاوت زمان‌های واکنش آزمودنی‌ها به جملات مرکب در آزمون (۲).....
۱۷۷.....	۵-۱۳- بررسی معنی داری تفاوت زمان‌های واکنش آزمودنی‌ها در جملات ساده با جملات مرکب در آزمون (۲).....
۱۷۸.....	۵-۱۴- بررسی معنی داری تفاوت بین میانگین‌های مربوط به هر نوع فعل متعدی با انواع دیگر در جملات ساده.....
۱۸۲.....	۵-۱۵- بررسی معنی داری تفاوت بین میانگین‌های مربوط به هر نوع فعل متعدی با انواع دیگر در جملات مرکب.....
۱۸۸.....	۵-۱۶- میانگین زمان واکنش آزمودنی‌ها به جملات ساده در آزمون (۳).....
۱۹۰.....	۵-۱۷- بررسی معنی داری تفاوت زمان‌های واکنش آزمودنی‌ها به سه نوع فعل متعدی در جملات ساده آزمون (۳).....
۱۹۱.....	۵-۱۸- میانگین زمان واکنش آزمودنی‌ها به جملات مرکب در آزمون (۳).....
۱۹۳.....	۵-۱۹- بررسی معنی داری تفاوت زمان‌های واکنش آزمودنی‌ها به جملات مرکب در آزمون (۳).....
۱۹۴.....	۵-۲۰- بررسی معنی داری تفاوت زمان‌های واکنش آزمودنی‌ها در جملات ساده با جملات مرکب در آزمون (۳).....
۱۹۵.....	۵-۲۱- بررسی معنی داری تفاوت بین میانگین‌های مربوط به هر نوع فعل متعدی با انواع دیگر در جملات ساده.....
۱۹۶.....	۵-۲۲- بررسی معنی داری تفاوت بین میانگین‌های مربوط به هر نوع فعل متعدی با انواع دیگر در جملات مرکب.....

فهرست نمودارهای ستونی

صفحه	عنوان نمودار
۱۵۷.....	۱-۵- میانگین زمان واکنش آزمودنی‌ها در آزمون (۱).....
۱۷۱.....	۲-۵- میانگین زمان واکنش آزمودنی‌ها در جملات ساده آزمون (۲).....
۱۷۴.....	۳-۵- میانگین زمان واکنش آزمودنی‌ها در جملات مرکب آزمون (۲).....
۱۸۹.....	۴-۵- میانگین زمان واکنش آزمودنی‌ها در جملات ساده آزمون (۳).....
۱۹۲.....	۵-۵- میانگین زمان واکنش آزمودنی‌ها در جملات مرکب آزمون (۳).....

فصل اول: مقدمه

روانشناسی زبان^۱، همان گونه که از نام آن برمی آید، شاخه‌ای است که با زبان به مثابه پدیده‌ای روانی و ذهنی سروکار دارد؛ یعنی زبان را آن گونه که در ذهن فرد ذخیره می‌شود و بازنمایی و بازیابی می‌گردد، مورد مطالعه قرار می‌دهد. روانشناسی زبان در پی پاسخ به سؤالاتی از این دست است:

چگونه شنونده واژه‌ها را در رشته کلام و یا روی صفحه کاغذ تشخیص می‌دهد و به معنی تبدیل می‌کنند؟ شنونده و یا خواننده چگونه جمله را درک می‌کنند؟ چگونه سخنگوی زبان تصورات ذهنی خود را به شکل حرکات اندام‌های گفتاری درمی‌آورد؟ به هنگام پردازش‌های زبانی به چه بازنمودهای ذهنی^۲ دست یافته می‌شود؟ ساختار این بازنمودهای ذهنی چیست؟ و چه فرایندهایی یک بازنمود (مانند واجی) را به بازنمود دیگری (مانند معنایی) تبدیل می‌کنند؟

چگونگی پردازش زبانی از جمله مباحث مهم و اصلی در روانشناسی زبان است. هدف آن است که مشخص شود ارتباط میان گوینده و شنونده و همچنین خواننده و نویسنده چگونه برقرار می‌شود. چه فعل‌وانفعالات ذهنی در ذهن گوینده موجب می‌شود تا او معنی مورد نظر خود را به صورت رشته آوایی درآورد و شنونده با چه فعل و انفعالات ذهنی از این رشته آواها معنی را در ذهن می‌سازد. به همین ترتیب، نویسنده چگونه معنی را به صورت رشته حروف درمی‌آورد و خواننده طی چه پردازش‌هایی از این رشته حروف به منظور نویسنده می‌رسد. محققان این حوزه با اعمال روش‌های تجربی مختلف در جستجوی آن هستند که بدانند دقیقاً به هنگام گوش دادن به زبان، سخن گفتن و یا خواندن و نوشتن چه اتفاقی در ذهن می‌افتد و این اعمال هر کدام چه فرایندهایی را شامل می‌شوند و تابع چه سازوکارهایی هستند. در این رابطه، تحقیقات گسترده‌ای درباره نحوه پردازش اطلاعات و مقوله‌های مختلف زبانی در چند دهه گذشته صورت گرفته‌اند تا وجود الگوهای مشترک و متفاوت پردازش را در زبان‌های گوناگون مورد بررسی و تحلیل قرار دهند.

^۱-Psycholinguistics

^۲-mental representations

این گونه بررسی‌های روانشناختی زبان مستقل از علم زبانشناسی انجام می‌گیرند، اگرچه آگاهی از این که ماهیت زبان چیست و ساختار آن چگونه است می‌تواند راهگشا باشد. تمرکز روانشناسی زبان بر کاربرد زبان است و مواد خام لازم برای بررسی در این حوزه عبارت است از آنچه گوینده بر زبان می‌آورد و نویسنده بر کاغذ (ضیاء حسینی، ۱۳۸۴: ۱).

در راستای این هدف، بررسی فرایندهای دخیل در پردازش فعل به هنگام درک شنیداری جمله در زبان فارسی موضوع مورد نظر رساله حاضر است. به این منظور، فصل حاضر مقدمه و پیشگفتاری است بر آنچه در فصل‌های آینده در این پژوهش خواهد آمد. در این فصل، ابتدا موضوع پژوهش را به‌طور اجمال معرفی خواهیم کرد تا سؤال‌های این پژوهش، حدود و ابعاد مسئله، جنبه‌های مجهول و مبهم آن و فرضیه‌های متناظر با آن‌ها روشن شود. در بخش‌های بعد به هدف این پژوهش، ضرورت و اهمیت آن و ساختار رساله اشاره خواهد شد. در پایان نیز به معرفی و تعریف اصطلاحات کلیدی مربوط می‌پردازیم.

۱-۲- موضوع پژوهش

در مطالعات روانشناسی زبان، چگونگی پردازش مقوله‌های دستوری و از آن جمله مقوله دستوری فعل به هنگام درک جمله (اعم از درک شنیداری و گفتاری) از جمله جنبه‌های جالب توجه و بحث‌انگیز است، چراکه فعل، کانون و عنصر اساسی جمله است که دیگر اطلاعات نحوی و معنایی مطرح در سطح جمله تحت حاکمیت آن قرار دارند. فعل ارتباط‌های مهمی با دیگر اجزای جمله دارد؛ به‌طور مثال، قید حالت چگونگی انجام فعل را توصیف می‌کند و قید مکان و زمان توضیح بیشتری درباره مکان و زمان انجام فعل می‌افزایند. فعل گروه‌های حرف اضافه‌ای جمله را پیش‌بینی می‌کند و از طریق ساختار موضوعی^۱ و قالب زیرمقوله‌ای^۲ خود تعدادی گروه اسمی، حرف اضافه‌ای، جمله‌واره‌ای و بندی (اعم از بندهای زمان‌دار و بی‌زمان) را برای خود پیش‌بینی می‌کند. فعل به گروه‌های اسمی تحت حاکمیت خود حالت‌های معنایی می‌دهد و از طریق معنای واژگانی خود نوع موقعیت^۳ را مشخص می‌کند.

^۱-argument structure

^۲-subcategorization frame

^۳-situation type

تحقیقات تجربی فراوانی را می‌توان برشمرد که همگی مؤید این نکته هستند که فعل‌ها به گونه‌ای متفاوت از اسم‌ها و گروه‌های فعلی متفاوت از گروه‌های اسمی و حرف اضافه‌ای پردازش می‌شوند. در فصل دوم که به بررسی پیشینه مطالعات می‌پردازیم، به جزئیات این پژوهش‌ها به تفصیل اشاره خواهیم کرد. با توجه به گستره وسیع تحقیقات تجربی درباره نقش فعل در پردازش جمله، سؤال اصلی این است که روش‌شناسی تجربی در روانشناسی زبان و عصب‌شناسی زبان^۱ چه کمکی به روشن شدن ماهیت بازنمود ذهنی افعال یک زبان می‌کند. برای پاسخ دادن به این سؤال، باید به روش‌ها و الگوهای مطالعه پردازش زبانی اشاره کرد. در روانشناسی زبان از الگوهای تجربی و تکلیف‌های^۲ متعددی برای مطالعه نحوه پردازش می‌توان استفاده کرد. این تکلیف‌ها را در نگاه اول به دو دسته می‌توان تقسیم کرد: تکلیف‌های مربوط به پردازش برخط^۳ و پردازش دورخط^۴.

پردازش برخط درباره چگونگی و زمان پردازش عناصر و مقوله‌های زبان تحقیق می‌کند. به عبارت بهتر، در پردازش برخط در موقعیتی قرار می‌گیریم که همزمان با ورود اطلاعات زبانی، پردازش‌های زبانی هم به‌وقوع می‌پیوندند، به طوری که از پیش هیچ فرصتی برای پردازش آن اطلاعات نداشته‌ایم. اما پردازش دورخط به این معناست که تکلیف‌هایی به آزمودنی داده می‌شود که اثر عامل یا عواملی را در انتهای مسیر پردازش بررسی می‌کنند و از آزمودنی خواسته می‌شود تا به‌طور آگاهانه تصمیمی درباره محرک‌های زبانی بگیرد؛ به‌طور مثال، تکلیف‌هایی برای اندازه‌گیری میزان تأثیر توجه و حافظه، قضاوت دستوری^۵ جمله، تطبیق دادن جمله و تصویر از نوع دورخط هستند. الگوی تجربی مورد استفاده این پژوهش الگویی است به نام الگوی تصمیم‌گیری واژگانی چندحسی^۶ که در زمره پردازش‌های برخط است.

اگرچه زبان‌آموزی با شنیدن آغاز می‌شود و نه خواندن و نوشتن، با این همه تحقیقات زیادی درباره زبان نوشتاری و سازوکارهای دخیل در پردازش مواد نوشتاری انجام شده است. این گستره تحقیقات سبب

1- Neurolinguistics

2 - tasks

3 - on-line

4 - off-line

5 - grammatical judgement

6 -Cross-Modal Lexical Decision (CMLD)